VISIE OP RELIGIEUS ERFGOED BERKELLAND

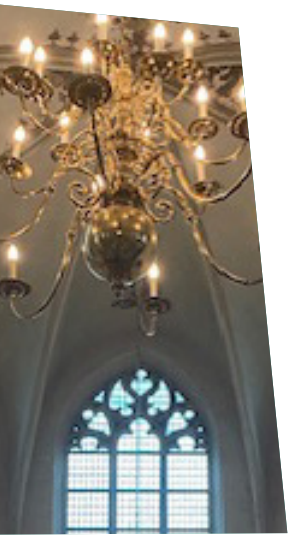

gemeente Berkelland

Status Definitief

Datum 30 november 2023

1 INLEIDING — Situatieschets van het religieuze landschap van Berkelland in 2023 en een vooruitblik — 3

2 SITUATIESCHETS RELIGIEUS LANDSCHAP BERKELLAND — Feiten en cijfers — 5

3 PERSPECTIEF KERKGEMEENTEN — Hoe gaat het met de kerkgemeenten en hoe kijken zij naar de toekomst — 12

4 STERKTEN-ZWAKTEN-BEDREIGINGEN-KANSEN — Bedreigingen en kansen voor een duurzaam toekomstperspectief van het religieus erfgoed — 20

5 CONCLUSIES — We trekken 4 conclusies — 24

6 TOEKOMSTBLIK OP RELIGIEUS ERFGOED — Een overzicht van wat we willen bereiken — 27

7 AAN DE SLAG — Wat gaan we doen — 28

& BIJLAGE — Kerkenpaspoorten — 31

door Gemeente Berkelland
Adviseur Heleen Agterhuis (Kathedraaldenkers)

1 INLEIDING

De opgave

Nederland telt 7110 kerkgebouwen en andere gebedshuizen[1] . Ongeveer driekwart hiervan is nu nog in gebruik door de verschillende geloofsgemeenschappen die Nederland rijk is. Kerkgebouwen hebben vele gezichten: ze maken een belangrijk onderdeel uit van wie wij zijn. Ze kleuren het straatbeeld en bepalen het landschap. *Kerkgebouwen zijn vol van betekenis, omgeven met emoties. Het zijn gebouwen die de meeste Nederlanders willen koesteren; ook al gaat men zelf niet meer ter kerke.*

Ontkerkelijking

Volgens onderzoek komt meer dan 80% van de Nederlanders zelden of nooit meer in een kerkgebouw; een minderheid in Nederland noemt zich nog gelovig[2]. Door afname van het aantal leden zijn er steeds minder vrijwilligers die zich inzetten voor het behoud en beheer van het kerkgebouw. Ook is er steeds minder geld om de gebouwen, torens en interieurs te onderhouden. Bovendien voldoen de gebouwen steeds minder aan onze hedendaagse eisen van duurzaamheid, comfort en gebruik. Daardoor zijn ze vaak ook moeilijk inzetbaar voor meervoudig of ander gebruik. *De consequentie is, dat volgens Colliers International[3], er tot 2030 nog zo'n 1700 kerken hun religieuze functie zullen verliezen.* De snelheid waarmee dit gebeurt verschilt regionaal en per denominatie, de gevolgen, herbestemde of gesloopte kerken, zullen in het hele land merkbaar zijn. Daarnaast geldt voor veel kerkgebouwen die wel hun religieuze functie behouden, dat de exploitatie moeilijk sluitend te krijgen is, zelfs met nevengebruik als dat al mogelijk is.

Als een kerkgebouw niet langer als kerk gebruikt wordt, ontstaan er vaak moeizame discussies over wat er met het gebouw moet gebeuren. Wat mag er wel of niet in het kerkgebouw? Welk nieuw gebruik is mogelijk? Wie bepaalt en wie betaalt? *Als wij in Nederland de belangrijkste kerkgebouwen willen behouden en een nieuwe toekomst willen geven, dan zullen alle partijen naar elkaar toe moeten bewegen.* Elkaar de hand reiken om oplossingen te vinden voor elkaars problemen. Samen aan de slag. Het gezamenlijk werken aan een integrale visie op religieus erfgoed is daarvoor een geschikt instrument.

Wat is een integrale Visie op religieus erfgoed?

Een Visie op religieus erfgoed is een strategische visie op de toekomst van kerken en andere gebedshuizen. Bij het opstellen van deze visie worden álle kerkgebouwen in samenhang bezien: van alle tijden, van alle geloven, monumentaal en niet-monumentaal. De inbreng van alle betrokken partijen (eigenaren, gemeenten, burgers en erfgoedorganisaties) wordt daarbij uitgewisseld en belangen afgewogen. *Er vindt een inventarisatie plaats van de stand van zaken en het te verwachten toekomstperspectief van de kerken. Betrokken partijen wisselen dromen, ideeën, zorgen en kansen die zij zien uit. In gezamenlijkheid worden vervolgens stappen gezet om te komen tot een duurzaam toekomstperspectief voor de kerkgebouwen.*

Welke gebouwen meenemen in een Visie op religieus erfgoed?

Als kerkgebouw wordt benoemd een gebouw dat doelbewust als gebedshuis is gebouwd, ongeacht de geloofsgemeenschap. Ook de Synagoge in Borculo hoort hierbij. In de rest van het document hebben we het steeds over 'kerken', voor de leesbaarheid, maar dan bedoelen we ook de Synagoge.

Wat er niet onder valt zijn (kerkelijke) dorpshuizen, pastorieën en begraafplaatsen, enzovoort. Voor Berkelland zijn twee kerkgebouwen op de lijst toegevoegd die oorspronkelijk een andere functie hadden. Het betreft de Boskapel in Ruurlo, oorspronkelijk een school. Dit nu herbestemde gebouw heeft als kapel gefungeerd en is een woonhuis. De Gereformeerde Kerk Vrijgemaakt Neede kerkt tot op heden in een gebouw dat ooit als gymzaal is gebouwd.

[1] Visie op religieus erfgoed feiten en inzichten, Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, juni 2021

[2] Onderzoeken NOS (augustus 2018), CBS (oktober 2018) en SCP (december 2018)

[3] Verkoop van kerken in Nederland, februari 2021

Heilige Caecilia Rietmolen, Kerkfotografie

Berkelland

In het gebied van Berkelland speelde geloof eeuwen een belangrijke rol in de leefgemeenschappen. Dat blijkt wel uit het grote aantal religieuze gebouwen en bouwwerken die in de hele gemeente te vinden zijn. Het merendeel van de gebouwen werd in 2020 nog gebruikt waarvoor ze ooit gebouwd zijn: het bijwonen van kerkdiensten en allerlei bijeenkomsten die te maken hebben met een bepaalde geloofsovertuiging. Maar dat aantal is snel afgenomen. Een aantal gebouwen had in 2020 al een andere functie gekregen, bijvoorbeeld als woonhuis of sportschool. *In 2023 bleek dat in hoog tempo meerdere kerkgebouwen aan de eredienst worden onttrokken en getransformeerd.* Het is aan de lokale dorps- en geloofsgemeenschap om in samenwerking met inwoners, vastgoedeigenaren en met ondersteuning van de gemeente aan de slag te gaan met toekomstige functies van de desbetreffende kerkgebouwen.

Vervolg op de visie 'Kijk op Cultuur en Erfgoed Berkelland 2030'

Een door het Rijk beschikbaar gestelde subsidie heeft het mogelijk gemaakt om deze Visie op religieus erfgoed te schrijven voor de gemeente Berkelland en vloeit voort uit overkoepelende visie Kijk op Cultuur- en Erfgoed Berkelland 2030. Deze visie is tot stand gekomen dankzij een bureaustudie en diverse gesprekken die in het voorjaar van 2020, in de coronatijd, zijn gehouden met overkoepelende en lokale kerkbesturen en inwoners. In 2023 is adviesbureau Kathedraaldenkers betrokken en is opnieuw een gespreksronde gehouden met lokale kerkbesturen en een bezoek aan alle kerken gebracht. Ook is een workshop met beleidsmakers van de gemeente Berkelland georganiseerd. Deze ronde is afgesloten met een grote kerkenbijeenkomst.

FEITEN EN CIJFERS

DE GEMEENTE BERKELLAND TELT

25

KERKGEBOUWEN

FUNCTIES VAN DE KERKGEBOUWEN

MONUMENTALE STATUS

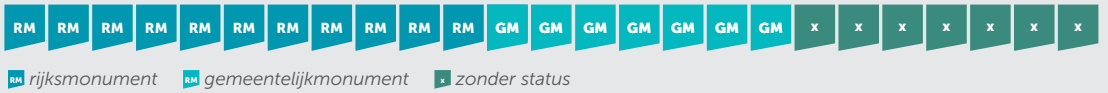

GELOOFSGEMEENSCHAPPEN

PROTESTANTS

Protestantse Gemeenschap De Wijngaard

kerkgebouwen in
Borculo, Geesteren, Gelselaar en Haarlo (afgestoten)

Protestantse Gemeenschap Eibergen-Rekken Ruurlo-Barchem en Neede

kerkgebouwen in
Ruurlo, Neede, Eibergen en Rekken

KATHOLIEK

Parochie HH. Twaalf Apostelen (Zutphen)

kerkgebouwen in
Borculo en Ruurlo

Parochie HH. Paulus en Ludger (Groenlo)

kerkgebouwen in
Beltrum, Eibergen, Neede, Rekken en Rietmolen

De Berkellandse kerken zijn ook de raadplegen op deze interactieve kaart van alle 7.110 kerkgebouwen in Nederland.

rce.webgispublisher.nl/Viewer.aspx?map=Gebedshuizen_in_NL

1 *Onze Lieve Vrouw ten Hemelopnemingkerk*

2 *Hervormde Joriskerk*

3 *Onze Lieve Vrouw Tenhemelopneming*

4 *Joodse kerk/ Synagoge*

5 *Oude Mattheüskerk*

6 *H. St. Mattheuskerk*

7 *Hemstea Kerk*

8 *Parelkerk*

9 *Gereformeerde kerk Schephuve*

10 *Hervormde kerk 'Het Lokaal'*

11 *Hervormde kerk*

12 *Waterstaatskerk*

13 *Oude Kerk 'Kluntjespot'*

14 *Hervormde kerk 'Het Gebouw'*

15 *Grote Kerk*

16 *Gereformeerde Kerk*

17 *H. St. Caeciliakerk*

18 *Gereformeerde kerk Vrijgemaakt*

19 *Antoniuskerk*

20 *H.H. Martelaren van Gorcum*

21 *H. St. Caeciliakerk*

22 *Boskapel*

23 *H. St. Willibrorduskerk*

24 *Evangelisatiegebouw*

25 *Dorpskerk*

WAAR STAAN ONZE 25 KERKGEBOUWEN

Naast de verbondenheid die burgers ervaren met de fysieke kerkgebouwen, zijn de gebouwen bij uitstek verbonden met geloofsgemeenschappen. Dit is immers waarvoor de kerken vaak honderden jaren geleden zijn gebouwd. Mensen hebben jarenlang lief en leed gedeeld in de kerkgebouwen tijdens vieringen, bruiloften en uitvaarten. Veel inwoners hebben daardoor een emotionele band met de gebouwen. Kerken zijn een plek van bezinning en ontmoeting. Dat is waardevol. Ook voor de volgende generaties. Alle reden om hier zorgvuldig mee om te gaan.

Interieur Dorpskerk, Ruurlo

Schematisch overzicht van alle kernen

ten tijde van opstellen van deze visie eind 2023

dorpskern	naam	functie	monument status	opmerkingen
Beltrum	Onze Lieve Vrouw ten Hemelopnemingkerk		RM	Enige dorpskerk
Borculo	Hervormde Joriskerk		RM 16e eeuw	Kerk waar PG de Wijngaard de reguliere diensten van voorheen 4 kerkgebouwen heeft gecentreerd. Toren eigendom gemeente Berkelland
	Onze Lieve Vrouw Tenhemelopneming	Staat te koop	RM	
	Joodse kerk/ Synagoge	Cultureel centrum	RM	
Eibergen	Oude Mattheüskerk	Bestuur zoekt nieuwe invulling, er is een dorpsinitiatief in ontwikkeling	RM 15e eeuw; 1 v.d. 2 oudste kerken van Berkelland	De toren is eigendom van de gemeente Berkelland sinds de 18e eeuw, toen was het eigendom vanuit strategisch-militair oogpunt.
	H. St. Mattheuskerk	Komt te koop	RM	
	Hemstea Kerk	Sportschool	x	
	Parelkerk	Woning	x	
Geesteren	Gereformeerde kerk Schephuve		x	
	Hervormde kerk 'Het Lokaal'	Bedrijfsruimte	x	
	Hervormde kerk	Sociaal cultureel centrum. Een stichting wordt opgericht voor dit doel	RM 17e eeuw	Toren eigendom gemeente Berkelland
Gelselaar	Waterstaatskerk	Sociaal cultureel centrum	GM	

in religieus gebruik
in transitie
herbestemd

RM *rijksmonument*
GM *gemeentelijk monument*
x *zonder status*

dorpskern	naam	functie	monument status	opmerkingen
Haarlo	Oude Kerk 'Kluntjespot'	Cultureel centrum	RM	Hier is een plaatselijke commissie actief, onder de hoede van eigenaar Gelderse Kerken. (voorheen Stichting Oude Gelderse Kerken,) Zij organiseren sociale en culturele evenementen.
	Hervormde kerk 'Het Gebouw'	Woning	GM	
Neede	Grote Kerk		RM 16e eeuw	De Grote Kerk is op zoek naar culturele of maatschappelijk nevenbestemmingen. Alleen de toren is Rijksmonument. Toren eigendom gemeente Berkelland
	Gereformeerde Kerk	Deze 3 kerken, zijn de helft van alle kerken in Berkelland die nog in religieus gebruik zijn	x	
	H. St. Caeciliakerk		x	
	Gereformeerde kerk Vrijgemaakt	Woning	x	
Rekken	Antoniuskerk	Sociaal cultureel centrum	RM 16e eeuw	De toren van de Antoniuwkerk is eigendom van de gemeente Berkelland sinds de 18e eeuw, toen was het eigendom vanuit strategisch-militair oogpunt. Beide kerken zijn overgenomen door lokale stichtingen die de kerken nieuw leven inblazen, onder het plan "Aantrekkelijk Rekken". Dit plan gaat uit van een vitaal leefbaar dorp door een integrale benadering van alle gemeenschappelijke voorzieningen en het onderbrengen van de exploitatie daarvan in 1 dorpscoöperatie.
	H.H. Martelaren van Gorcum	Sociaal cultureel centrum met overnachtingsmogelijkheden en andere multifunctionele ruimten	GM	
Rietmolen	H. St. Caeciliakerk	Staat te koop	RM	Enige dorpskerk
Ruurlo	Boskapel	Woning	GM	
	H. St. Willibrorduskerk	Net verkocht	GM	
	Evangelisatiegebouw	Woning en atelier	GM	
	Dorpskerk	De Dorpskerk is op zoek naar culturele of maatschappelijke nevenbestemmingen	RM 15e eeuw; *1 v.d. 2 oudste kerken*	

We hebben vermeld welke kerken voor 1700 zijn gebouwd. Tussen 1800 en 1900 zijn 8 kerken gebouwd. De meeste kerken, 12, zijn ontstaan tussen 1900 en 2000.

FUNCTIES VAN DE KERKGEBOUWEN

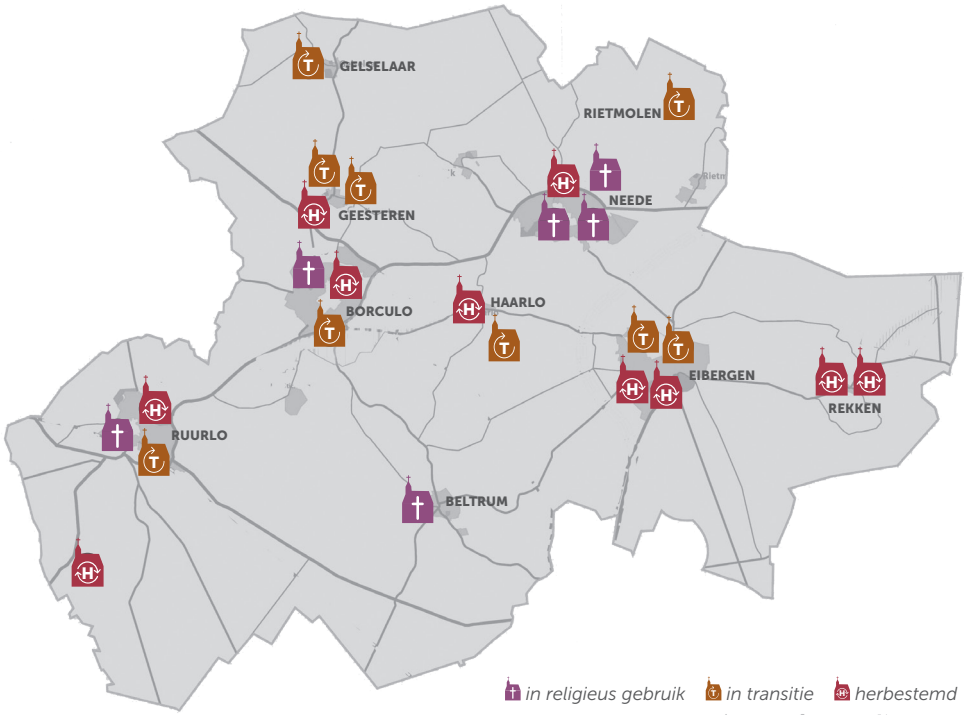

MONUMENTALE STATUS VAN DE KERKGEBOUWEN

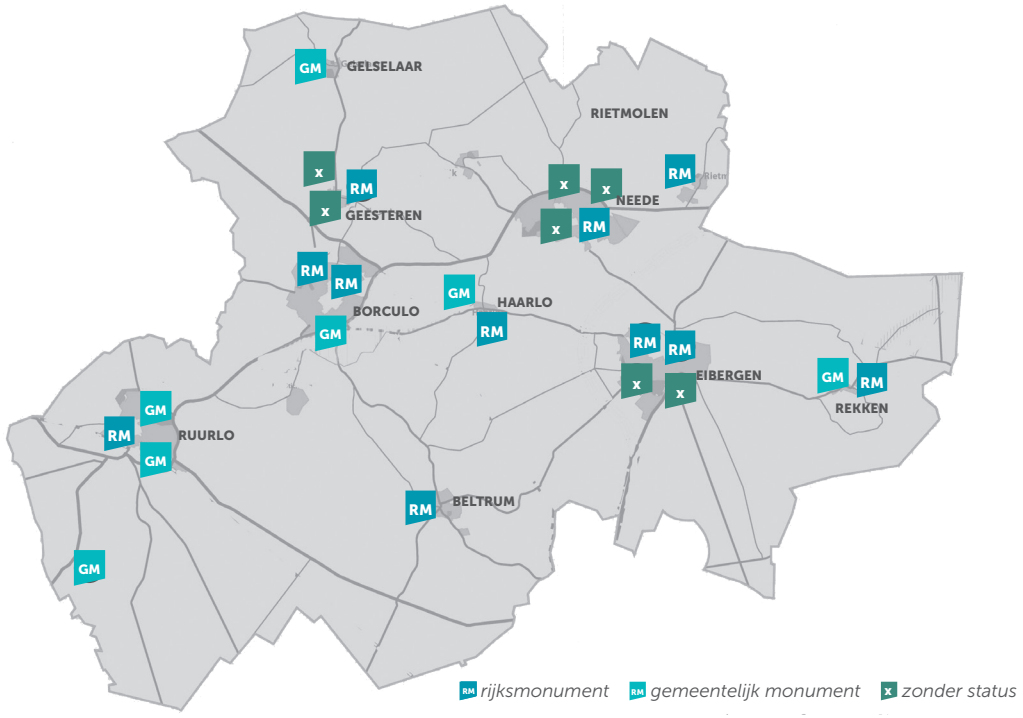

De meerderheid van de kernen bezit op dit moment geen kerk in reguliere religieuze functie meer, dit zijn:

EIBERGEN, GEESTEREN, HAARLO, REKKEN, GELSELAAR, RIETMOLEN

In Eibergen en Rietmolen is het onduidelijk of er nog een kerkgebouw als ontmoetingsplek beschikbaar zal blijven voor de huidige en toekomstige generaties. Hier wordt wel over nagedacht door actieve betrokken bewoners.
In meerdere kernen is al door stichtingen van betrokken bewoners initiatief getoond om de kerk 'te behouden voor het dorp' en worden allerlei evenementen en het onderhoud georganiseerd op vrijwillige basis. De reguliere religieuze functie (met regelmaat vieringen met een geloofsgemeenschap) is wellicht gestopt, soms zijn er wel incidentele religieuze bijeenkomsten, zoals voor uitvaarten van mensen die soms ook in dezelfde kerk gedoopt en/ of getrouwd zijn. Ook Gelderse Kerken zet zich met het eigenaarschap van de Kluntjespot in Haarlo hiervoor in. Dit is een positieve ontwikkeling. De ondernemende kracht en betrokkenheid van bewoners bij de kernen, alsook de sociale cohesie die hiermee ontstaat zijn van zeer grote waarde.

Het is echter wel een hele verantwoordelijkheid om de kerkgebouwen als cultureel centrum met vrijwilligers draaiend te houden op de lange termijn.

Religieuze gebouwen vormen van oudsher vaak een ijkpunt. Veel mensen ervaren het als ‘thuiskomen’ op het moment dat ze de kerktoren in de verte boven het landschap zien uitsteken. De religieuze kerkgebouwen in Berkelland zijn daarnaast prachtige historische gebouwen die ieder eigen bijzondere en unieke verhalen vertellen over het verleden van Berkelland.

Hervormde kerk, Geesteren

Waterstaatskerk, Gelselaar

Oude Mattheüskerk, Eibergen

H. St. Caeciliakerk, Rietmolen

3

PERSPECTIEF VAN KERKGEMEENSCHAPPEN

Er zijn diverse ontwikkelingen gaande binnen de verschillende geloofsgemeenschappen die Berkelland kent. Zowel de regionale en overkoepelende geloofsgemeenschappen als de lokale gemeenschappen hebben te maken met een sterke afname van het aantal actieve kerkgangers. Gevolg hiervan is dat veel kerken aan de eredienst worden onttrokken. Als we willen dat deze gebouwen toegankelijk blijven voor inwoners en bezoekers is het belangrijk om op zoek te gaan naar andere functies voor deze beeldbepalende gebouwen. Op het moment van schrijven is het volgende bekend met betrekking tot de aan de eredienst onttrekken van kerkgebouwen.

Protestantse Gemeenschap De Wijngaard

De kerkenraad heeft recent bekend gemaakt de kerken in Geesteren en Gelselaar te onttrekken aan de eredienst. In de rijksmonumentale Hervormde Joriskerk in Borculo zal de religieuze functie worden voortgezet. De monumentale kerken in Geesteren en Gelselaar zullen een sociaal culturele functie behouden. Stichtingen van betrokken bewoners zullen hier op vrijwillige basis zorg voor dragen. Vooralsnog blijft De Wijngaard eigenaar. De niet-monumentale Schephuve in Geesteren wordt herbestemd. De kerk (de Kluntjespot) in Haarlo is al in 2015 overgedragen aan de Gelderse Kerken.

Protestantse Gemeenschap Eibergen-Rekken

In Eibergen en Rekken denkt de Protestantse gemeente al langer actief na over toekomstige functies van de twee kerkgebouwen in Eibergen en Rekken. In Rekken is vanaf 2019 een groep vrijwilligers actief. Zij kregen symbolisch de sleutel van de kerk overhandigd na de laatste dienst op 12 september 2021 en hebben in 2022 de Stichting Vrienden van Antonius opgericht die zich inzet voor het behoud van de Antoniuskerk als cultureel en sociaal centrum voor Rekken. Uitgangspunt van Rekken is het zogenaamde Driedakenplan. Opzet is dat de diverse dorp-activiteiten geconcentreerd worden op 3 locaties: de beide kerken en het Asterloo. Op dit moment is de stichting voortvarend aan de slag met het restaureren, verduurzamen en aanpassen van het hoofdgebouw en de realisatie van een aanbouw voor noodzakelijke facilitaire voorzieningen. Hiervoor zijn allerlei subsidies aangevraagd en ontvangen. Binnenkort vindt de formele overdracht van het eigenaarschap plaats.

In Eibergen is de Oude Mattheüs door de jaren heen al niet alleen in gebruik voor reguliere diensten, de kerk vervult een gemeenschappelijke, sociale functie. Ook hier wordt gewerkt aan het herbestemmen naar een liefst bredere maatschappelijke functie.

Protestantse Gemeenschap Ruurlo-Barchem

Op basis van de verwachte ledenaantallen zal de gemeenschap verder krimpen. De grootste kostenposten zijn de kerkgebouwen, de Dorpskerk, de Sprankel en de pastorie en de predikant. De visie van de protestantse gemeente is dat de kostenbeperking gezocht moeten worden in de kerkelijke gebouwen en de landerijen. Vieringen, pastoraat en diaconaat moeten behouden blijven.

Het blijft een organisatie waar mensen zich structureel en ad hoc kunnen blijven inzetten. Met een belangrijke rol voor vrijwilligers die onder andere contact houden met de 80-plussers.

Protestantse Gemeenschap Neede

In de wandelgangen wordt er nagedacht over de toekomst. Concrete plannen zijn er op dit moment nog niet. Wel wordt er samengewerkt met de Protestantse gemeente Eibergen-Rekken op het gebied van inspiratie en ontmoeting. Ook is er contact met andere protestantse gemeenten in Berkelland om in gesprek te gaan over de toekomst van de geloofsgemeenschappen en de kerkgebouwen. In het kader van de Visie op religieus erfgoed Berkelland is belangstelling voor een eventuele 'gebouwenschuif'; op termijn herbestemmen naar een maatschappelijke functie in samenspraak met de gemeente Berkelland wellicht. Zo kan een ontmoetingsfunctie voor het gebouw gewaarborgd blijven. Tegelijkertijd moet er geen concurrentie komen voor de andere ontmoetingsfunctie Kronenkamp.

Gelderse Kerken (per 1-1-2022) in Arnhem heeft tot doel de instandhouding van Gelders religieus erfgoed en bezit 17 kerken, een synagoge en 3 kerktorens in de hele provincie. Gezien het grote aantal verzoeken om overname heeft Gelderse Kerken inmiddels een andere koers en wil ze naast een monumentenstichting ook steeds meer een kennis-organisatie zijn.

Parochie HH. Paulus en Ludger (Groenlo)

Ten aanzien van Haarlo zorgt een Plaatselijke Commissie voor de activiteiten.

Het fusietraject van de Paulus-parochie met de Ludgerparochie (Aalten, Lichtenvoorde en Winterswijk) is afgerond en is per 1 januari 2021 van kracht. In beide parochies zijn trajecten gestart om de komende jaren een aantal kerken aan de eredienst te onttrekken (uiterlijk 1 januari 2026). Voor Berkelland gaat het in ieder geval om de kerken in Eibergen, Rietmolen en Rekken. Beltrum en Neede blijven vooralsnog open. In Rietmolen en Rekken worden sinds 2021 al geen eucharistievieringen meer gehouden. De kerk in Rietmolen staat inmiddels te koop en de kerk in Rekken is inmiddels overgenomen door de Stichting Behoud Kerkgebouw Martelaren van Gorcum. Het idee is dat er overnachtingsmogelijkheden worden geboden in de herbestemde kerk, naast culturele en andere sociale en maatschappelijke activiteiten. Dit plan is onderdeel van parapluplan 'Aantrekkelijk Rekken'.

Lokale locatieraden krijgen de gelegenheid om op zoek te gaan naar andere invullingen voor de gebouwen. Het parochiebestuur kijkt daarbij vooral naar herbestemming van de kerk en niet zozeer naar een combinatie met de pastorie.

Vanuit het parochiebestuur is een initiatief gestart te kijken hoe de lokale geloofsgemeenschap behouden kan blijven als er geen kerkgebouw meer is voor religieuze doeleinden. Het parochiebestuur is zich bewust dat inwoners gebonden zijn aan hun eigen dorp en niet snel naar een andere plaats ter kerke gaan.

Parochie HH. Twaalf Apostelen (Zutphen)

Deze parochie heeft 14 locaties waarvan twee in Berkelland: in Ruurlo en Borculo. Beide kerken zijn relatief klein en hebben nog een pastorie. Het parochiebestuur heeft in november 2021 een besluit genomen om nog maar drie locaties in haar hele verzorgingsgebied open te houden en daarbij Ruurlo en Borculo op termijn te sluiten. Daarover zijn met de locatieraden in Ruurlo en Borculo gesprekken gevoerd.
De kerk in Borculo staat te koop en wordt met bijbehorende pastorie verkocht. De kerk in Ruurlo is recent verkocht.

Synagoge

De Synagoge staat in het centrum van Borculo en wordt beheerd door Stichting Synagoge Borculo.
Aan de Synagoge is geen geloofsgemeenschap meer verbonden en het gebouw wordt sinds de jaren 70 van de vorige eeuw al niet meer gebruikt voor religieuze doeleinden.

Er is een zeer actief bestuur, met als motto: herinneren is doorgeven. De Joodse geschiedenis is leidend, maar de activiteiten zijn breed. Er is een belangrijke sponsor uit de Verenigde Staten, het kleinkind van een Joodse familie die in Borculo woonde. Echter, de situatie: vrijwilligers, bestuursleden, financiën, is kwetsbaar. Het bestuur is op zoek naar inbedding in de maatschappelijke voorzieningenstructuur van Borculo en omstreken met de gemeente en anderen.

Interieur Waterstaatskerkje Gelselaar

Grote kerk, Needе

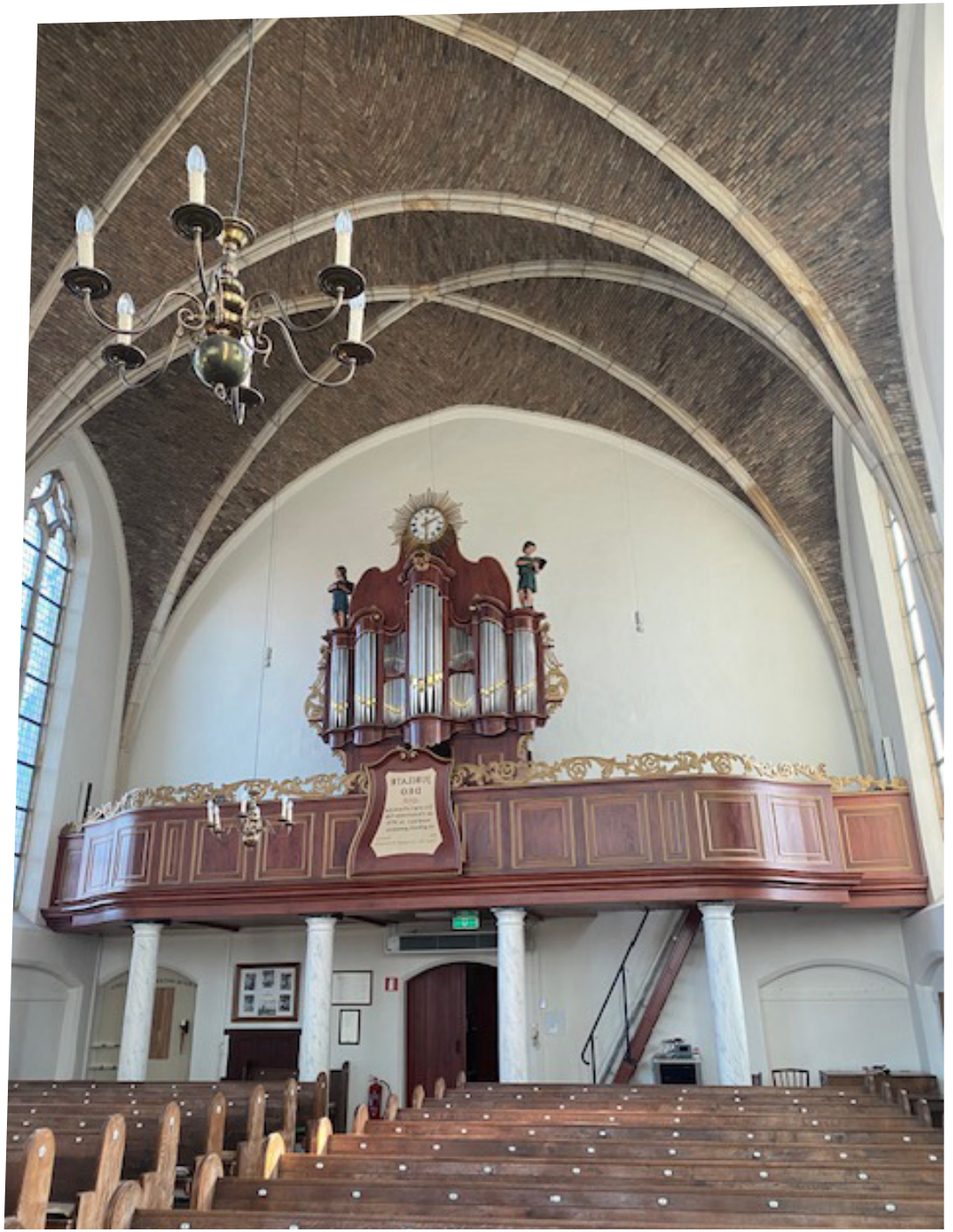

Interieur Hervormde kerk Geesteren

Verwachting kerken in religieuze functie

Deze verwachting is gebaseerd op de gesprekken met alle kerkeigenaren.

Samengevat

Over 15 jaar geen enkele kerk in religieus gebruik

10 van de 11 rijks-monumentale kerken hebben een nog onbekend toekomstperspectief

2 van de 7 gemeentelijke monumenten hebben een nog onbekend toekomstperspectief

In 5 van de 10 kernen zijn stichtingen voor de monumentale kerken actief

In de andere 5 kernen is het toekomstperspectief voor de monumentale kerken nog onbekend

Over 15 jaar geen enkele kerk in religieus gebruik

Door de ontkerkelijking is de toekomst voor veel kerken in Nederland onbekend. In Berkelland is dat ook het geval. Het afstoten van kerkgebouwen vindt in Berkelland in een relatief hoog tempo plaats in vergelijking tot de rest van Nederland. Van de oorspronkelijk 24 kerken en een synagoge waren er in 2020/2021 nog 15 in religieus gebruik. In 2023 is, in heel korte tijd, dit aantal afgenomen tot nog 6 kerken in regulier religieus gebruik. De verwachting is dat in de komende 15 jaar ook deze laatste kerken hun religieuze functie zullen verliezen.

Dit betekent dat nu en in de komende jaren voor 6 tot 15 kerkgebouwen het vinden van een nieuwe bestemming aan de orde is.

10 van de 11 rijks-monumentale kerken hebben een nog onbekend toekomstperspectief

Op korte tot middellange termijn hebben de volgende rijksmonumenten een nog onbekend toekomstperspectief: de Onze Lieve Vrouw ten Hemelopnemingkerk in Beltrum, de Oude Mattheüskerk in Eibergen, H. Mattheuskerk in Eibergen, de Grote Kerk Neede en de H. Caeciliakerk in Rietmolen.
Op iets langere termijn hebben de Hervormde Joriskerk in Borculo, de reeds herbestemde Synagoge Borculo, de Hervormde kerk in Geesteren, de Antoniuskerk in Rekken en de Dorpskerk in Ruurlo, een onbekend toekomstperspectief. Voor de kerken in Geesteren en Rekken geldt dat er stichtingen van betrokken inwoners zijn opgericht die de kerken voor het dorp als ontmoetingsplek willen behouden. Echter, op termijn kan dit kwetsbaar zijn. Wat als de oorspronkelijke vrijwilligersgroep een te hoge leeftijd bereikt, zijn er dan voldoende opvolgers? Ook voor de reeds herbestemde Synagoge speelt mogelijk dit perspectief. Het proactief nadenken over het versterken en structureel maken van instandhouding van deze initiatieven is noodzakelijk om de rijksmonumenten te behouden.
De Kluntjespot is in de toekomst in goede handen, stichting Gelderse Kerken is sinds 2015 eigenaar van dit bijzondere kerkje.

2 van de 7 gemeentelijke monumenten hebben een nog onbekend toekomstperspectief

De volgende kerken die als gemeentelijk monument zijn aangewezen hebben nog geen vanzelfsprekend duurzaam toekomstperspectief: de Waterstaatskerk in Gelselaar en de H.H. Martelaren van Gorcum in Rekken. Voor de Waterstaatskerk krijgt een stichting uit het dorp de mogelijkheid en tijd om de kerk voor het dorp te behouden met sociale en culturele activiteiten. De gemeente juicht dit soort initiatieven uit de samenleving toe. Voor de kerk in Rekken speelt dit ook. De Sint-Willibrorduskerk in Ruurlo is net verkocht.

In 5 van de 10 kernen zijn stichtingen voor de monumentale kerken actief

In de kernen Borculo, Rekken, Geesteren, Gelselaar en Haarlo blijven de rijksmonumentale kerken en de gemeentelijke monumenten voor de huidige en toekomstige generaties als ontmoetingsruimte beschikbaar en beleefbaar. Mits de stichtingen die hiervoor zijn opgericht het ook redden met vrijwilligers en middelen om deze ambitieuze ondernemingen vol te houden.

In de andere 5 kernen is het toekomstperspectief voor de monumentale kerken nog onbekend

Dit betreft de kernen: Beltrum (daar zal over enige tijd de enige rijksmonumentale katholieke kerk worden afgestoten), Eibergen (waar de toekomst van 2 rijksmonumentale kerken onduidelijk is en de andere kerken zijn herbestemd), Neede (waar 1 kerk rijksmonumentaal is en waarvan de toekomst nog onbekend is), Rietmolen (daar staat de enige en rijksmonumentale kerk nu te koop) en ten slotte Ruurlo (waar de 2 gemeentelijke monumenten, 'De Boskapel' en 'Het Evangelisatiegebouw' tot woningen zijn herbestemd, 1 gemeentelijk monument net verkocht is en de rijksmonumentale kerk een nog onbekend toekomstperspectief op de middellange termijn heeft).

Het belang van actie

De toekomst van een kerk, hangt grotendeels af van de toekomstverwachting van de gebruikers. Dit geldt zowel voor een bestendige toekomst in het religieuze gebruik, als voor een ombuiging naar een combinatie- of nevengebruik en herbestemming. Niet alle geloofsgemeenschappen hebben een heldere toekomstverwachting.
Soms is er de hoop en verwachting dat het aantal leden weer zal toenemen, dat is af en toe eerder gebeurd.

Nadenken over de toekomst van kerken en andere gebedshuizen verdient zorgvuldigheid. De gebouwen liggen de mensen na aan het hart. Dit komt onder andere omdat mensen de gebouwen vanuit allerlei perspectieven van belang vinden: als huis van het Woord & gebed, als plaats van samenkomst, als baken in het dorp, als plek van 'zijn', vanuit cultuurhistorische en maatschappelijke waarden, als economisch/vastgoed object en als kristallisatiepunt van cultuur[1].

Hoe urgent het is om actie te ondernemen hangt samen met de cultuurhistorische en maatschappelijke waarde van het kerkgebouw. Hoe hoger deze waarden, hoe hoger het algemeen belang om het kerkgebouw te behouden en hoe hoger de urgentie om langdurige leegstand tegen te gaan. Cultuurhistorische waarden zijn deels te bepalen aan de hand van de monumentale status. De maatschappelijke waardebepaling is maatwerk, dat aan de orde komt zodra daar noodzaak toe is of vraag naar is.

Op dit moment zijn veel (monumentale) kerkgebouwen in transitie, herbestemming hoeft niet altijd te betekenen dat een monumentaal kerkgebouw een duurzaam toekomstperspectief heeft gevonden. Een kerk die bijvoorbeeld is herbestemd tot sociaal cultureel centrum met een bestuur van vrijwilligers, kan na tien jaar een tekort aan vrijwilligers gaan ervaren. Sommige initiatieven in herbestemde kerken houden het dan alsnog niet vol en er moet dan opnieuw gezocht worden naar een duurzaam toekomstperspectief.

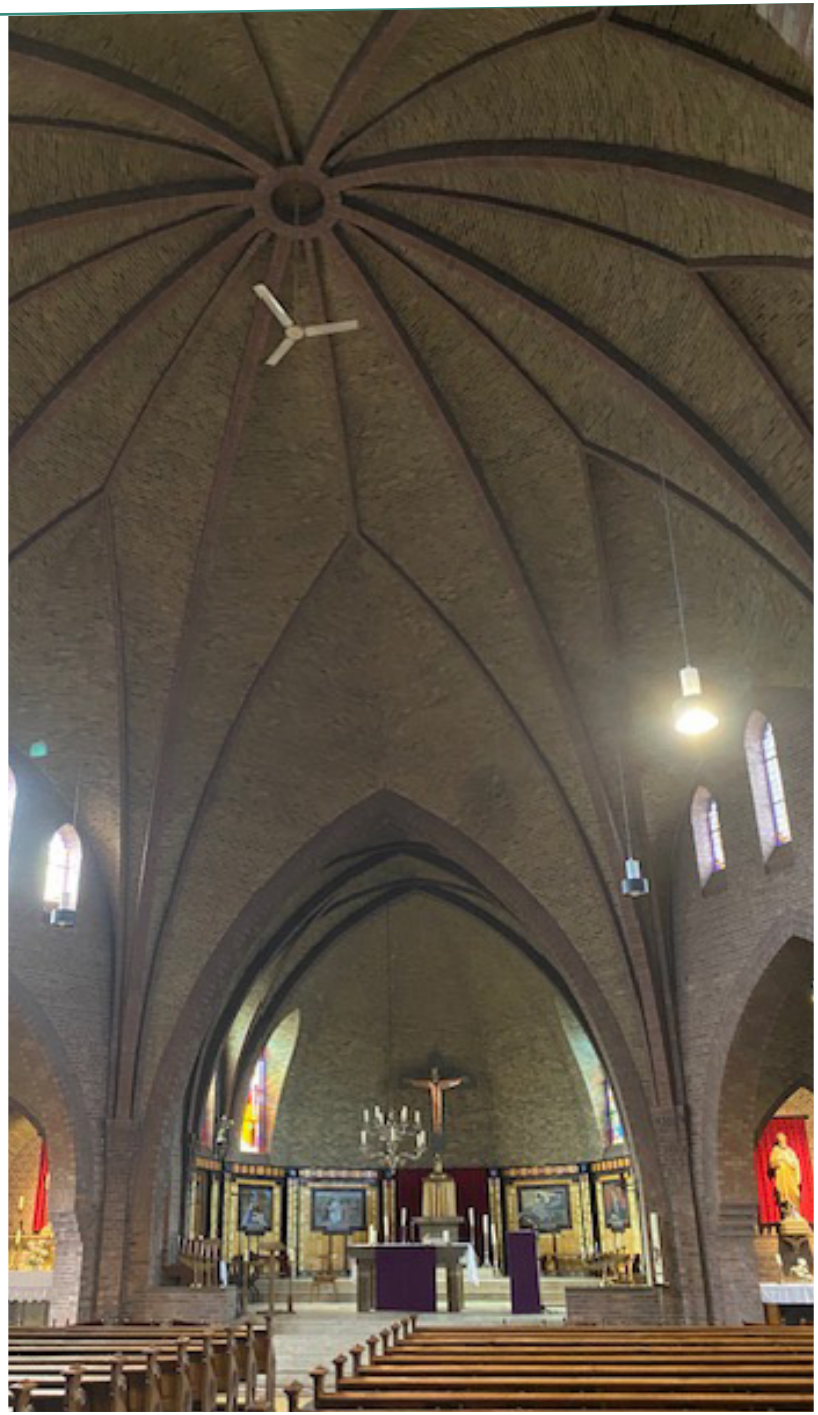

Interieur H. St. Caeciliakerk, Rietmolen

[1](Kerkenvisies: feiten en inzichten, programma Toekomst Religieus Erfgoed, RCE.

4 STERKTEN-ZWAKTEN-BEDREIGINGEN-KANSEN

In het voorjaar van 2020 heeft de gemeente Berkelland gesprekken gevoerd op kernniveau met vertegenwoordigers van bijna alle religieuze gebouwen binnen de gemeente die daar behoefte aan hadden. In 2023 is met alle kerkeigenaren een-op-een een gesprek gevoerd in combinatie met een locatiebezoek. Onderstaande Sterkten-Zwakten-Bedreigingen-Kansen-analyse is een overzicht van de opbrengst van de gesprekken, naast het hiervoor beschreven verwachte toekomstperspectief.

Ook is in de zomer van 2023 een workshop met beleidsmakers van de gemeente Berkelland gehouden, de uitkomsten hiervan zijn in deze analyse verwerkt. Ten slotte zijn algemene belangwekkende punten toegevoegd.

sterkten

Berkelland kent een rijke religieuze geschiedenis, die een belangrijke bijdrage aan de identiteit en aantrekkelijkheid van de kernen levert. In ieder dorp staan 1 of meerdere monumentale kerken.

Kerkgemeenschappen en opgerichte stichtingen draaien op grote en **inzet van vrijwilligers.**

In 5 kernen zijn stichtingen van vrijwilligers opgericht om de **kerk voor het dorp te behouden.**

In Rekken is een overkoepelende **integrale visie 'Aantrekkelijk Rekken'** ontwikkeld onder de paraplu van een dorpscoöperatie gedachte.

De kerkgebouwen bevinden zich in het algemeen in een **redelijke tot goede bouwkundige staat.**

Voor rijksmonumenten wordt meestal gebruik gemaakt van de **subsidieregeling van het rijk,** waarbij de subsidie 60%, van de onderhoudskosten, bedraagt.

zwakten

Krimpende vergrijzende kerkgemeenschappen, geen jonge aanwas en daardoor afnemende financiën.

Vrijwilligers voor met name bestuurlijke functies zijn lastig te vinden.

Vrijwilligers in de kerkgemeenschappen zitten voor een groot deel in de **leeftijds-categorie 65+.**

Vrijwilligers hebben **niet alle gewenste (met name technische) kennis over de instandhouding van kerkgebouwen.**

Verwarmingskosten zijn voor kleine geloofsgemeen-schappen in een groot kerkgebouw onbetaalbaar.

Het eigen aandeel van 40% (100% onderhouds-kosten-60% subsidie) wordt steeds lastiger op te brengen voor krimpende gemeen-schappen.

bedreigingen

Het aantal **predikanten neemt af.** Het is niet altijd eenvoudig om hier vervanging voor te vinden.

Vergrijzende kerkgemeenschappen, geen jonge aanwas en hierdoor ook krimp van de financiën.

Katholieke kerkgemeenschappen hebben moeite met de gang van zaken bij het vinden van een nieuwe herbesteming door de huidige organisatiestructuur van de katholieke kerk en de rol van het aartsbisdom Utrecht daarin.

Niet alle kerken staan er financieel goed voor. Inkomsten nemen af doordat het aantal kerkgangers terugloopt, terwijl onderhoud nodig blijft.

De felixibiliteit van lokale geloofsgemeenschappen wordt soms verkeerd ingeschat door de overkoepelende kerkbesturen. Er wordt al snel gedacht dat kerkgangers bereid zijn om naar andere plaatsen te reizen voor het bijwonen van diensten. Dat lijkt toch een te hoge drempel te zijn voor kerkbezoekers.

Diverse kerken willen dicht bij de oorspronkelijke bestemming blijven; een plek waar mensen graag samen naartoe gaan, voor bijvoorbeeld een muzikaal optreden. Kernen werken zoveel mogelijk richting een ‘één-dak-principe’ waarin sport, bewegen, cultuur, religie en andere vormen van samenkomst, **één multifunctionele ontmoetingsplek delen.**

Er worden nog lang niet altijd gesprekken gevoerd met lokale partijen als het gaat om samenwerken met betrekking tot herbestemming. Een actieve benadering van kerkbetrokkenen, inwoners en andere relevante lokale partijen is belangrijk.

Er bestaat **angst dat als kerkgebouwen worden gesloopt voor bijvoorbeeld nieuwbouw van woningen,** dat een gezichtsbepalend element van een kern verdwijnt.

Wat moet er gebeuren met de inventaris van een kerkgebouw en kunst, als de religieuze functie stopt? Ook het immateriële erfgoed dat verloren gaat verdient aandacht.

Prachtige katholieke kerken staan te koop, maar kosten veel geld. Gelderse Kerken koopt alleen kerken voor een symbolisch bedrag.

kansen (rijp en groen)

Er zijn, ook in de kernen waar nog geen stichtingen zijn opgericht, wel ideeën van inwoners 'om kerken te redden'.

Veel kerken geven aan zich meer naar 'buiten', naar het dorp te willen richten en hun gebouw ter beschikking te willen stellen voor nevenactiviteiten of gehele herbestemming. Bijvoorbeeld een gemeenschappelijk 'maatschappelijk cluster'.
bijvoorbeeld met partijen als een bibliotheek, Taalmaatjes, zorgpartijen, culturele organisaties etc.

In de (omgeving) van Berkelland zijn verschillende bevlogen bewoners en ondernemers met fondsen die de kerken een warm hart toedragen of interessante ideeën hebben voor her- of nevenbestemmingen van kerkgebouwen.

Doelgroepen voor toerisme en recreatie in Berkelland zijn Duitsers, Nederlanders en eigen inwoners. **Interessante activiteiten die mogelijk te combineren zijn met kerkgebouwen** zijn Virtual reality, abseilen, proeflokaal, evenementen, escaperoom of dorpshuis/ontmoetingsruimte.

Er ligt een kans om aan te sluiten bij de identiteiten van de dorpen, bijvoorbeeld: 'ganzen Gelselaar', brandweer- en stormrampmuseum Borculo, Kasteel Museum MORE, kerkepaden, fietsroutes, Darwin komt uit Beltrum, Bloemencorso Rekken/Beltrum.

Maak de koppeling van de Visie op religieus erfgoed met de Omgevingswet. In de Omgevingsvisie worden alle plannen en ambities voor een dorp of de gemeente integraal afgestemd en opgenomen.

Gelderse Kerken wil zich ook inzetten om waardevolle katholieke kerken te behouden en beraadt zich op nieuw beleid hiervoor. Ze hopen dat de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed en de Provincie Gelderland ook deze verantwoordelijkheid.

De projectmanagers van kernen denken graag mee en kunnen alle beleidsvelden samenbrengen. **Maatschappelijke voorzieningen kunnen een belangrijke rol vervullen voor een sterke sociale basis in een dorp.**

Er speelt een analyse van de dorpshuizen in de kernen en hoe die (kunnen) werken. Het is goed om ons bewust te zijn van leegstaande kerken die maatschappelijke invulling zoeken. Wees hierbij wel realistisch: er is geen tot weinig budget. De verwachting is dat maatschappelijke voorzieningen minder bezet worden op termijn. Idealiter brengen we ze onder 1 dak per (kleine) kern, er is een overcapaciteit in de dorpshuizen en maatschappelijk vastgoed in het algemeen. Betrek ook sport hierbij.

Gemeenschappen in verschillende kernen werken aan een dorpendeal. Dit is een onderzoek naar de behoefte aan maatschappelijke voorzieningen en de woonbehoefte, samen met partners, organisaties, inwoners. kerken, Kulturhuus, scholen, alles wordt meegenomen. De Dorpendeal is een regeling van de provincie.

kansen

De Joriskerk Borculo kan een spannende plek zijn voor het Stormrampmuseum.

In Ruurlo is er nauwelijks een dorpshuis, er is een tafel in de bibliotheek, maar er is geregeld behoefte aan meer.

Arbeidsmigranten zoeken kerken om hun geloof te belijden (bijv. Beltrum).

De gemeente Berkelland wil graag in het voortraject van planvorming voor kerkgebouwen worden betrokken. Nu is dat vaak pas laat en dan is meedenken lastiger.

Er is een zoektocht naar geschikte locaties voor de functie ouderen en zorg(woningen). Het moet wel betaalbaar zijn, zwaar monumentale kerken zijn hier minder geschikt voor.

Vroeger waren er spanningen tussen kerkgemeenschappen, maar nu is de scherpte daar vanaf. **Kerken groeien naar meer eenheid toe. Doe iets met het naoberschap.**

In het kader van gemeentelijk beleid 'Samen Denken Samen Doen' kan de gemeente ondersteunen om **vrijwilligerswerk binnen de kerkgemeenschappen ook voor jongeren aantrekkelijk te maken.**

5 CONCLUSIES

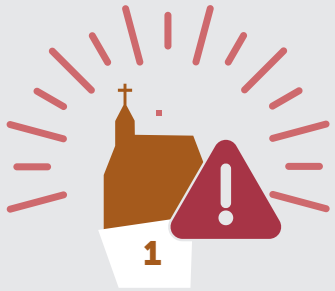

Religieus erfgoed Berkelland: uitdagend toekomstperspectief

Dorpen en kerken zijn zelf initiatiefrijk en 'geven invulling aan' kerken in helft van de kernen

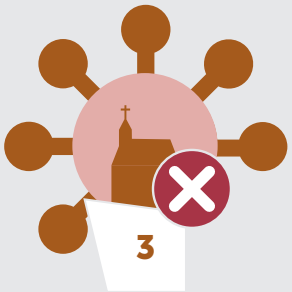

De helft van de kernen loopt het risico dat de laatste kerken als ontmoetingsruimten verloren gaan

Kerkeigenaren en stichtingen van getransformeerde kerken blijven graag samenwerken met de gemeente Berkelland

Religieus erfgoed Berkelland: uitdagend toekomstperspectief

Over 15 jaar geen enkele kerk nog in religieus gebruik

Het afstoten van kerkgebouwen ten gevolge van de ontkerkelijkingstrend vindt in Berkelland in een relatief hoog tempo plaats in vergelijking tot de rest van Nederland. Van de oorspronkelijk 24 kerken en een synagoge waren er in 2020/2021 nog 15 (60%) in religieus gebruik. In 2023 is, in hele korte tijd, dit aantal afgenomen tot nog 6 kerken (24%) in regulier religieus gebruik. De verwachting is dat in de komende 15 jaar ook deze laatste kerken hun religieuze functie zullen verliezen. Dit betekent dat nu en in de komende jaren voor 6 tot 15 kerkgebouwen het vinden van een nieuwe bestemming aan de orde is.

10 van de 11 rijks-monumentale kerken hebben een nog onbekend toekomstperspectief

Op korte tot middellange rijksmonumenten met een nog onbekend toekomstperspectief zijn: de Onze Lieve Vrouw ten Hemelopnemingkerk in Beltrum, de Oude Mattheüskerk in Eibergen, H. Mattheuskerk in Eibergen, de Grote Kerk Neede en de H. Caeciliakerk in Rietmolen.

Op de langere termijn (variërend) hebben de Hervormde Joriskerk in Borculo, de reeds herbestemde Synagoge Borculo, de Hervormde kerk in Geesteren, de Antoniuskerk in Rekken en de Dorpskerk in Ruurlo een onbekend toekomstperspectief.

2 van de 7 gemeentelijke monumenten hebben een onbekend toekomstperspectief

De volgende kerken die als gemeentelijk monument zijn aangewezen hebben nog geen vanzelfsprekend duurzaam toekomstperspectief: de Waterstaatskerk in Gelselaar en de H.H. Martelaren van Gorcum in Rekken.

Dorpen en kerken zijn zelf initiatiefrijk en 'geven invulling aan' kerken in helft van de kernen

In 5 van de 10 kernen zijn voor de monumentale kerken stichtingen actief of een kerkgemeenschap met de ambitie om de kerken 'voor het dorp te behouden'.
In de kernen Borculo, Rekken, Geesteren, Gelselaar en Haarlo blijven de belangrijkste rijksmonumentale kerken en gemeentelijke monumenten voor de huidige en toekomstige generaties als ontmoetingsruimte beschikbaar en beleefbaar. Hiervoor zijn stichtingen opgericht door betrokken bewoners en kerkleden die, op vrijwillige basis, de schouders eronder zetten. Dit is een zeer positieve ontwikkeling, waar de gehele gemeente Berkelland en alle bewoners veel baat bij hebben.

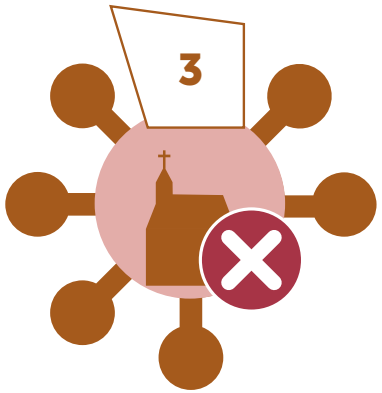

De helft van de kernen loopt het risico dat de laatste kerken als ontmoetingsruimten verloren gaan

In de andere 5 kernen is het onduidelijk wat er met monumentale kerken gaat gebeuren.
Dit betreft de kernen: Beltrum (daar zal over enige tijd de enige rijksmonumentale katholieke kerk worden afgestoten), Eibergen (waar de toekomst van 2 rijksmonumentale kerken onduidelijk is en de andere kerken zijn herbestemd), Neede (waar van de 4 kerken er 1 rijksmonumentaal is en op de middellange termijn), Rietmolen (daar staat de enige en rijksmonumentale kerk nu te koop) en tenslotte Ruurlo (waar al 2 gemeentelijke monumenten tot woningen zijn herbestemd, 1 gemeentelijk monument net is verkocht en de rijksmonumentale kerk zoekt naar een manier om voor de kerk een duurzaam toekomstperspectief te vinden, waarbij de maatschappelijke functie behouden blijft.

In al deze kernen zijn groepjes betrokken inwoners die zich willen inzetten voor het behoud van de monumentale kerken voor de dorpen. Zij hebben veel energie, maar zijn op zoek naar expertise en inzicht in wat er mogelijk is aan functies, gezien de gewenste vitaliteit van de dorpen op de langere termijn.

Kerkeigenaren en stichtingen van getransformeerde kerken blijven graag samenwerken met de gemeente Berkelland

Heldere vervolgafspraken
Kerkbesturen en stichtingen gaven aan het erg fijn te vinden om samen met de gemeente op te trekken tijdens het Visie op religieus erfgoed traject. Zij staan voor veel uitdagingen en zoeken naar kansen, waarbij een integrale benadering in een dorp onontbeerlijk is. De gemeente is daarin een belangrijke partij. Uit de workshop met beleidsmakers en andere professionals van de gemeente Berkelland bleek dat er kansen worden gezien en dat er knowhow is die zeer behulpzaam is voor kerkbesturen en stichtingen en die de dorpen ten goede kan komen. Duidelijk werd dat verschillende beleidsterreinen hierbij op elkaar af moeten stemmen bij de integrale benadering die kerktransformaties vragen. Er komen allerlei disciplines bij kijken: ruimtelijke ordening, sociaal domein, erfgoed, vergunningen, toerisme, duurzaamheid etc.

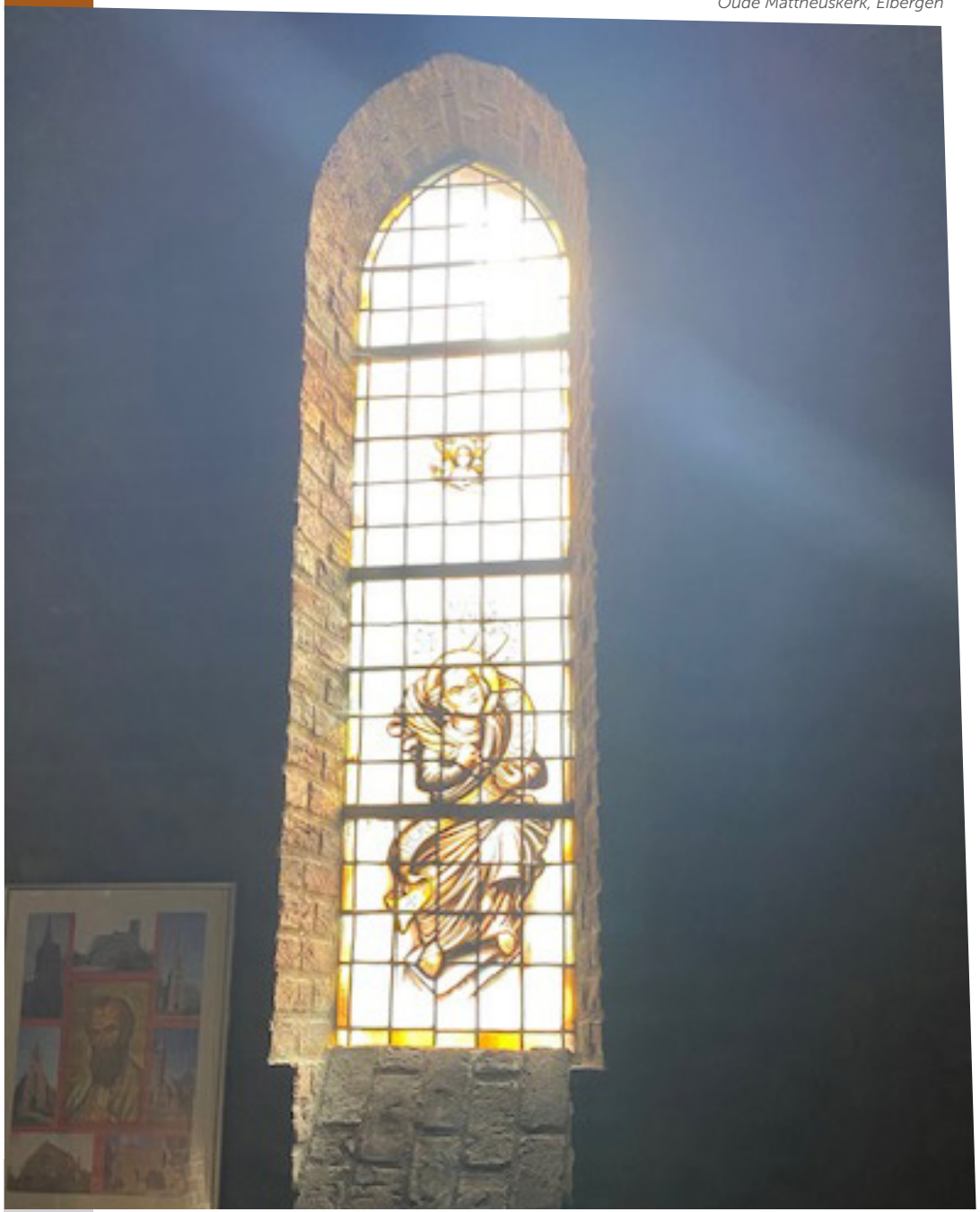

Oude Mattheüskerk, Eibergen

Bankjes in de Hervormde kerk Geesteren

Schilderingen in Oude Mattheüskerk, Eibergen

6 TOEKOMSTBLIK OP RELIGIEUS ERFGOED

Nadenken over de toekomst van kerken verdient zorgvuldigheid.
De gebouwen liggen de mensen na aan het hart.

DE KERN VAN DE TOEKOMSTBLIK OP RELIGIEUS ERFGOED BERKELLAND:

Alle religieuze gebouwen afzonderlijk maar ook tezamen zijn waardevol

vanuit verschillende perspectieven: als huis van het Woord & gebed, als plaats van samenkomst, als bakens in de kernen en in het landschap, als plek van 'zijn', vanuit cultuurhistorisch besef, als economisch/vastgoed object en als kristallisatiepunt van cultuur*.

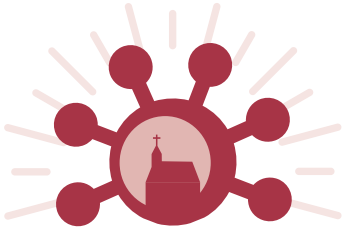

Kerken en stichtingen in herbestemde kerken en de Synagoge spelen een belangrijke maatschappelijk rol binnen de verschillende kernen.

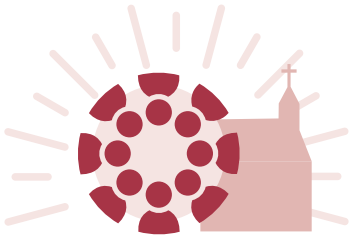

Religieuze gebouwen zijn doorgegeven van generatie op generatie als ontmoetingsruimten van grote maatschappelijke betekenis.

Door ontkerkelijking is de verwachting dat de reguliere religieuze functie in alle kerken zal verdwijnen

De vanzelfsprekendheid dat vrijwilligers zich voor het behoud van het gebouw en de maatschappelijke functie inzetten, vervalt hiermee.

De gemeente Berkelland wil vanuit haar rol, kerkbesturen, stichtingen en andere initiatiefnemers ondersteunen bij het vinden van een nieuw duurzaam toekomstperspectief voor de religieuze gebouwen. Het heeft hierbij de voorkeur voor zoveel mogelijk (monumentale) religieuze gebouwen de maatschappelijke bestemming en functie te behouden. In sommige gevallen kan een woon/zorgbestemming of commerciële functie, ook een goede invulling zijn.

Door de belangrijkste kerken en de Synagoge als ontmoetingsruimten te koesteren, zetten alle betrokken partijen in op het doorgeven van het religieus erfgoed aan volgende generaties.

7 AAN DE SLAG

WAT WILLEN WE BEREIKEN

Kerken die niet meer in regulier religieus gebruik kunnen blijven, vinden een nieuw duurzaam toekomstperspectief. De maatschappelijke ontmoetingsfunctie van monumentale gebouwen blijft bij voorkeur behouden. Sloop wordt voorkomen.

ZO GAAN WE AAN DE SLAG

We maken de koppeling van de Visie op religieus erfgoed en de inzichten daaruit met lopende beleidstrajecten en onderzoeken in het kader van de Sociale Basis en de Omgevingsvisie.
Kerkgebouwen die vrij komen kunnen doorgaan als maatschappelijk vastgoed of herbestemd, mits de eigenaar en gemeente daarvoor tot overeenstemming komen. Wanneer een kerk leegkomt, heeft een functie waarbij de kerk openbaar toegankelijk blijft, de voorkeur. We denken mee als er een kans is om een maatschappelijke functie hier naartoe te verplaatsen. Andere mogelijkheden, zoals woningbouw, sluiten we niet uit. De gemeente heeft niet de ambitie of de middelen om eigenaar te worden.

We stimuleren en faciliteren kerkbesturen, stichtingen en andere dorps- of bewonersgroepen om initiatieven te ontplooien, zoals dat in 5 van de 10 dorpen al gebeurt: om ‘de kerk voor het dorp te behouden’.

We steunen de nieuw gevormde stichtingen en/of coöperaties, die in veel gevallen kwetsbaar zijn, omdat ze op de schouders rusten van vrijwilligers, in alle dorpen.

HOE GAAN WE DAT DOEN

Minimaal 1 x per jaar vindt er een gesprek plaats tussen wethouders, de ambtelijke organisatie en alle kerkbesturen en stichtingen om te bespreken hoe het gaat met de ambities van de Visie op religieus erfgoed, om onderzoeken op elkaar af te stemmen en om in de proactieve modus te blijven (naar de toekomst te kijken en tijdig te handelen).

Wij wijzen de dorpen en eigenaren van religieuze gebouwen op subsidies en andere mogelijkheden om expertise in te schakelen. **Hiermee kan ondersteuning plaatsvinden bij het ontwikkeling van toekomstvisies voor kernen en kerken.**
Wij zitten aan tafel om mee te denken en haken de benodigde gemeentelijke functies aan: van meedenken in bestemmingsplannen tot cultureel of maatschappelijk aanbod.

We nemen in de ontwikkeling van ons ruimtelijke en sociale beleid, de ambities van de Visie op religieus erfgoed mee **en kijken wat er mogelijk is als er goede initiatieven uit de samenleving onze kant op komen.**

We wenden onze netwerken aan om kerkbesturen en andere initiatiefnemers te ondersteunen.
zoals de provincie Gelderland, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Gelders Genootschap, Stichting Gelderse Kerken e.a.

We denken, samen met de betrokken partijen 'in kansen'.

We nodigen kerkbesturen en andere initiatiefnemers uit om **nieuwe ontwikkelingen op het gebied van vrijwilligerswerk te delen**, om kwetsbaarheid te verminderen.

Alle kernen in de gemeente Berkelland hebben een eigen **gebiedscontactpersoon.** Ook voor kerken, stichtingen en andere initiatiefnemers zijn zij het eerste aanspreekpunt voor samenwerking met de gemeente.

We denken in het algemeen mee over erfgoed gerelateerde vraagstukken, zoals: hoe om te gaan met orgels, kunst-werken, immaterieel erfgoed.

ROLLEN

Kerkbesturen en stichtingen die eigenaar zijn van het religieus erfgoed zijn verantwoordelijk voor het nemen van initiatief om te komen tot een duurzaam toekomstperspectief voor dit erfgoed, als de reguliere religieuze functie uitdooft.

Kerkbesturen en stichtingen dienen zichzelf hiertoe te organiseren en organisatiekracht en planvorming te realiseren. Waarbij het genereren van voldoende middelen een belangrijke voorwaarde is. Ze inspireren elkaar en de gemeente daarbij en organiseren ontmoetingen door bijvoorbeeld activiteiten. De diaconale rol blijft veelal van betekenis.

Wij denken als gemeente mee en faciliteren vanuit verschillende rollen: als inspirator, erfgoeddeskundige, beleidsmaker op cultureel en maatschappelijk gebied, huisvester van maatschappelijke functies, visiemakers ten aanzien van de vitaliteit van kernen, als netwerker, RO-autoriteit (bestemmingsplan en vergunningen) en subsidieverstrekker, eigenaar van kerktorens en belastinginner.

AFSLUITEND

De kerkbesturen en stichtingen (in oprichting) en de gemeente slaan de handen ineen om een duurzaam toekomstperspectief te vinden voor het waardevolle religieuze erfgoed van Berkelland dat door ontkerkelijking de reguliere religieuze functie verliest. We hebben samen een belangrijke verantwoordelijkheid om de samenwerking met elkaar vorm te geven. De kerkbesturen en stichtingen (in oprichting) nemen de verantwoordelijkheid om initiatieven te ontplooien en de gemeente kan faciliteren met kennis, netwerk en op andere beschreven manieren.

Berkellandse dorpen zonder kerken. Als we er over na denken kunnen we het ons haast niet voorstellen als deze opvallende en beeldbepalende gebouwen er niet meer zouden zijn. Geen karakteristieke contour van de kerk die in ons vizier opdoemt zodra we het dorp of de stad naderen. En vergeet niet de straten in het centrum van de dorpen die uitkomen op een lege plek in het dorp als deze gebouwen er niet meer zouden zijn. Kortom: zonder dit religieuze erfgoed zou Berkelland niet hetzelfde zijn.

Dorpskerk in Ruurlo

Behoeften en wensen vanuit kerkbesturen en stichtingen

De kerkbesturen en stichtingen zijn door de gemeente Berkelland uitgenodigd voor een bijeenkomst, waarbij de resultaten van het participatieve onderzoek, ten behoeve van de Visie op religieus erfgoed, op interactieve wijze zijn gepresenteerd en daarna bediscussieerd.'

KERKEN EN STICHTINGEN GEVEN AAN:

Wij waarderen het proces om te komen tot een Visie op religieus erfgoed tot nu toe. De aandacht, het meedenken en de inspiratie die we van de gemeente de afgelopen maanden hebben ervaren helpt ons echt. We ervaren de samenwerking als prettig, met energieke, fijne contactpersonen.

Onze wens bij het zoeken naar duurzame oplossingen voor de kerken en de synagoge is om per dorp integraal te kijken naar wat er nodig is voor **een aantrekkelijk en vitaal toekomstperspectief van het dorp (of de stad) en hoe de kerkgebouwen daarin passen**. Het denken in maatschappelijke clusters spreekt aan. Ook het betrekken van meer partijen, zoals het bedrijfsleven.

Wij willen onze verantwoordelijkheid in het vinden van **duurzame oplossingen** nemen. Waarbij in een aantal kernen de mate van zelforganisatie al vergevorderd is en in sommige kernen nog wordt gezocht naar een manier om dit op te pakken.

Het kunnen raadplegen van **een deskundige op het gebied van religieus erfgoed** en herbestemming hiervoor zou wenselijk zijn.

Het zou mooi zijn als kerken **een bijdrage kunnen (blijven) leveren aan doelen van de gemeente:** Een leven lang leren, een solide sociale basis, iedereen kan meedoen, leefbaarheid.

Een vast overleg met de gemeente over kennisdeling, uitwisseling over ontwikkelingen en inspiratie, daarnaast heldere lijnen waarlangs het contact loopt, zou wenselijk zijn.

Op gebouwniveau is het prettig om vroegtijdig **met de gemeente van gedachten te wisselen over bestemmingsplannen vergunnings(on)mogelijkheden.**

De toren van de Grote Kerk in Neede is een rijksmonument.

Kerken geven aan dat ze subsidies van de gemeente en de provincie goed kunnen gebruiken, zoals bijvoorbeeld een tegemoetkoming in OZB lasten wanneer er geen erediensten meer in de kerk worden gehouden.

Tenslotte: **overschat niet de kracht van stichtingen en dorpscoöperaties** etc. Het blijft kwetsbaar als vrijwilligers, vaak al op hogere leeftijd, voor de lange termijn een maatschappelijke functie voor een monumentaal kerkgebouw overeind moeten houden.

Het wordt als frustrerend ervaren dat de **katholieke kerken, die "betaald zijn door iedereen" voor de hoogste opbrengst worden verkocht.**

ONZE LIEVE VROUW TER HEMELOPENING | BELTRUM

Objectnummer 01

Wijk-kern	Bouwtype	Bouwjaar/ periode	Oorspr. functie	Latere functie	Huidige functie
Beltrum	zaalkerk	1846-1894-1931	RK-kerk	-	RK-kerk

KENMERKEN

Eigenaar	Parochie Paulus en Ludger
Adres	Mariaplein 4, Beltrum
Wijzigingen	Nieuwe toren in 1894 en vergroting en verbouw schip 1921-1931
Aanbouwen	Pastorie aan de rechterzijde (gemeentelijk monument)
Architect	H.J. Wennekers (1846), V.W.A. Tepe (1894), G.A.P. de Kort (1921-1931)
Bouwstijl	Neogotiek
Status	Rijksmonument (509423)

Oppervlakte	465m² (bron: BAG)
Nagelvaste (wand)kunst	Kruiswegstaties, beelden, glas in lood, kerkbanken, celbratiealtaar en zijaltaren, muurschilderingen
Kunstenaars	Bach, Wenzel
Inventaris	Doopvont, overige roerende invetaris niet geïnventariseerd maar wel aanwezig
Terrein en-afscheiding	X
Bronnen	
Link	https://reliwiki.nl/index.php/Beltrum,_Mariaplein_4_-_O.L._Vrouw_ten_Hemelopneming

HERVORMDE JORISKERK | BORCULO

Objectnummer 02

Wijk-kern
Borculo

Bouwtype
Zaalkerk met beuk

Bouwjaar/ periode
XVd-XVIa/
1926-1928

Oorspr. functie
Katholieke kerk

Latere functie

Huidige functie
Protestantse kerk

KENMERKEN

Eigenaar	PKN De Wijngaard Toren eigendom gemeente Berkelland
Adres	Muraltplein 51, Borculo
Wijzigingen	-
Aanbouwen	
Architect	H. Onnes (wederopbouw 1926)
Bouwstijl	Late gotiek
Status	Rijksmonument (9881)

Oppervlakte	320 m2 (bron: BAG)
Nagelvaste (wand)kunst	glas-in-lood, orgel, banken
Kunstenaars	X
Inventaris	-
Terrein en-afscheiding	
Bronnen	
Link	https://nl.wikipedia.org/wiki/Jorisk-erk_(Borculo)

ONZE LIEVE VROUWE TEN HEMELOPNEMING | BORCULO

Objectnummer 03

Wijk-kern	Bouwtype	Bouwjaar/ periode	Oorspr. functie	Latere functie	Huidige functie
Borculo		1883	Katholieke kerk		Staat te koop

KENMERKEN

Eigenaar	Parochie HH 12 apostelen
Adres	Steenstraat 26, Borculo
Wijzigingen	Hersteld na stormramp 1925
Aanbouwen	Pastorie 1883
Architect	W.V.A. (Alfred) Tepe (1840-1920)
Bouwstijl	neogotiek
Status	Gemeentelijk monument

Oppervlakte	316 m2 (bron: BAG)
Nagelvaste (wand)kunst	
Kunstenaars	X
Inventaris	-
Terrein en-afscheiding	
Bronnen	
Link	

JOODSE KERK/ SYNAGOGE | BORCULO

Objectnummer 04

Wijk-kern
Borculo

Bouwtype

Bouwjaar/ periode
1877

Oorspr. functie
Joodse kerk

Latere functie
Bedrijfsruimte (rokerij)

Huidige functie
Cultureel centrum

KENMERKEN

Eigenaar	Stichting Synagoge Borculo
Adres	Weverstraat 4, Borculo
Wijzigingen	-
Aanbouwen	Badhuis (mikwe)
Architect	J. te Veldhuis
Bouwstijl	
Status	Rijksmonument (51641)

Oppervlakte	121 m2 (bron: BAG)
Nagelvaste (wand)kunst	
Kunstenaars	X
Inventaris	-
Terrein en-afscheiding	
Bronnen	
Link	https://reliwiki.nl/index.php/Borculo,_Weverstraat_4_-_Synagoge

OUDE MATTHEÜSKERK | EIBERGEN

Objectnummer 05

Wijk-kern
Eibergen

Bouwtype
zaalkerk

Bouwjaar/ periode
XIVd-XVa

Oorspr. functie
Katholieke kerk

Latere functie
Ned. Herv. kerk

Huidige functie
Ned. Herv. kerk

KENMERKEN

Eigenaar	Protestantse Gemeente Ei-ber-gen-Rekken Gemeente Berkelland (toren)
Adres	Grotestraat 50, Eibergen
Wijzigingen	-
Aanbouwen	-
Architect	onbekend
Bouwstijl	Late gotiek
Status	Rijksmonument (monument-nummer xxxxx)

Oppervlakte	467 m2 (bron: BAG)
Nagelvaste (wand)kunst	Secco's, apostel galerij, doopvont uit Baumberger zandsteen, preekstoel, antieke eikenhouten orgelkas
Kunstenaars	X
Inventaris	Doopvont, overige roerende inven-taris niet geïnventari-seerd maar wel aanwezig
Terrein en-afscheiding	X
Bronnen	
Link	https://reliwiki.nl/index.php/Eiber-gen,_Grotestraat_50_-_De_Oude_Matthe%C3%BCs

H. ST. MATTHEUSKERK | EIBERGEN

Objectnummer 06

Wijk-kern	Bouwtype	Bouwjaar/ periode	Oorspr. functie	Latere functie	Huidige functie
Eibergen	pseudobasiliek	1934-1935	Katholieke kerk	-	Komt te koop

KENMERKEN

Eigenaar	Parochie Paulus en Ludger
Adres	Grotestraat 88, Eibergen
Wijzigingen	-
Aanbouwen	1934-1935 pastorie Grote-straat 90
Architect	Johan H. Sluijmer (1894-1979)
Bouwstijl	Delftse School
Status	Rijksmonument (monumentnummer 509414)

Oppervlakte	820 m2 (bron: BAG)
Nagelvaste (wand)kunst	Kruiswegstaties, beelden, glas- in lood, kerkbanken, celbratiealtaar en zijaltaren, koperen kunstwerk achter koor
Kunstenaars	X
Inventaris	Doopvont, overige roerende inventaris niet geïnventariseerd maar wel aanwezig
Terrein en-afscheiding	Gemetselde voetmuur aan straatzijden
Bronnen	
Link	https://reliwiki.nl/index.php/Eibergen,_Grotestraat_88_-_Matthe%C3%BCs

HEMSTEA-KERK | EIBERGEN

Objectnummer 07

Wijk-kern
Eibergen

Bouwtype
pseudobasiliek

Bouwjaar/ periode
1930

Oorspr. functie
Gereformeerde kerk (tot 2007)

Latere functie
Spiritueel centrum

Huidige functie
Sportschool

KENMERKEN

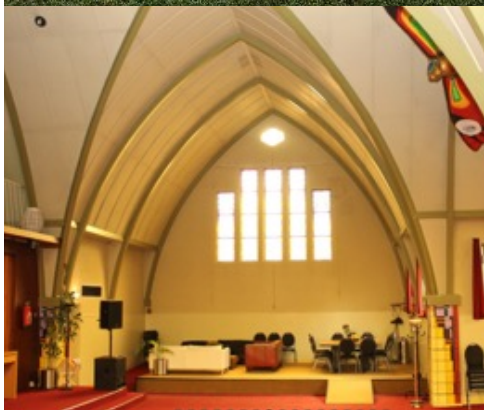

Eigenaar	AvB Sports
Adres	Hemstea 3, Eibergen
Wijzigingen	-
Aanbouwen	Pastorie 19xx, zaal 1984
Architect	J.B. Radstake (1872-1973)
Bouwstijl	Delftse School
Status	Niet beschermd

Oppervlakte	340 m2 (bron: BAG)
Nagelvaste (wand)kunst	
Kunstenaars	X
Inventaris	
Terrein en-afscheiding	
Bronnen	
Link	https://reliwiki.nl/index.php/Eibergen,_Hemstea_3_-_Gereformeerde_Kerk

PARELKERK | EIBERGEN

Objectnummer 08

Wijk-kern	Bouwtype	Bouwjaar/ periode	Oorspr. functie	Latere functie	Huidige functie
Eibergen	Zaalkerk	1906-1927	Protestantse kerk	Parelkerk (2018)	Woning

KENMERKEN

Eigenaar	particulier
Adres	Kerkstraat 45, Eibergen
Wijzigingen	-
Aanbouwen	Uitbreiding in 1927
Architect	-
Bouwstijl	-
Status	Niet beschermd

Oppervlakte	158 m2 (bron: BAG)
Nagelvaste (wand)kunst	-
Kunstenaars	X
Inventaris	-
Terrein en-afscheiding	
Bronnen	
Link	http://reliwiki.nl/index.php/Eibergen,_Kerkstraat_45_-_Nederlandse_Protestanten_Bond

GEREFORMEERDE KERK SCHEPHUVE | GEESTEREN

Objectnummer 09

Wijk-kern	Bouwtype	Bouwjaar/ periode	Oorspr. functie	Latere functie	Huidige functie
Geesteren	Post 65	1972	gereformeerde kerk		In transitie

KENMERKEN

Eigenaar	PKN De Wijngaard
Adres	Dorpsstraat 9, Geesteren
Wijzigingen	-
Aanbouwen	Zaal 19XX
Architect	?
Bouwstijl	-
Status	Niet beschermd

Oppervlakte	135 m2 (bron: BAG)
Nagelvaste (wand)kunst	orgel
Kunstenaars	x
Inventaris	-
Terrein en-afscheiding	
Bronnen	
Link	https://reliwiki.nl/index.php/Geesteren,_ Dorpsstraat_9_-_Gereformeerde_Kerk

HERVORMDE KERK HET LOKAAL | GEESTEREN

Objectnummer 10

Wijk-kern	Bouwtype	Bouwjaar/ periode	Oorspr. functie	Latere functie	Huidige functie
Geesteren	zaalkerk	1912	Hervormde kerk		Bedrijfsruimte

KENMERKEN

Eigenaar	Particulier
Adres	Molenweg 9, Geesteren
Wijzigingen	-
Aanbouwen	
Architect	Clemens Hardeman (1893-1961)
Bouwstijl	Neoromaans
Status	Niet beschermd

Oppervlakte	92 m2 (bron: BAG)
Nagelvaste (wand)kunst	
Kunstenaars	X
Inventaris	-
Terrein en-afscheiding	
Bronnen	
Link	https://reliwiki.nl/index.php/Geesteren,_Molenweg_9_-_Het_Lokaal

HERVORMDE KERK | GEESTEREN

Objectnummer 11

Wijk-kern
Geesteren

Bouwtype
Axiaal- en centraalbouw

Bouwjaar/ periode
1628

Oorspr. functie
Katholieke kerk

Latere functie

Huidige functie
Sociaal cultureel centrum in i.o.

KENMERKEN

Eigenaar	PKN De Wijngaard Toren eigendom gemeente Berkelland
Adres	Kerkplein 1, Geesteren
Wijzigingen	-
Aanbouwen	
Architect	Onbekend
Bouwstijl	Late gotiek
Status	Rijksmonument (9883)

Oppervlakte	470 m2 (bron: BAG)
Nagelvaste (wand)kunst	
Kunstenaars	X
Inventaris	-
Terrein en-afscheiding	
Bronnen	
Link	https://reliwiki.nl/index.php/Geesteren,_Kerkplein_1_-_Hervormde_Kerk

WATERSTAATKERK | GELSELAAR

Objectnummer 12

Wijk-kern
Gelselaar

Bouwtype
zaalkerk

Bouwjaar/ periode
1841

Oorspr. functie
Protestantse kerk

Latere functie

Huidige functie
Sociaal cultureel centrum in i.o.

KENMERKEN

Eigenaar	PKN De Wijngaard
Adres	Driessenweg 10, Gelselaar
Wijzigingen	-
Aanbouwen	
Architect	Min. Van Waterstaat / verm. B. Bartel Berkhout (1820-1886)
Bouwstijl	Waterstaatstijl
Status	Gemeentelijk monument

Oppervlakte	724 m2 (bron: BAG)
Nagelvaste (wand)kunst	
Kunstenaars	X
Inventaris	-
Terrein en-afscheiding	
Bronnen	
Link	https://www.erfgoedberkelland.nl/gemeentelijke-monumenten/gelselaar/driessenweg-10-gelselaar-hervormde-kerk/pointofinterest/detail

OUDE KERK ‘KLUNTJESPOT’ | HAARLO

Objectnummer 13

Wijk-kern	Bouwtype	Bouwjaar/ periode	Oorspr. functie	Latere functie	Huidige functie
Haarlo	centraalbouw	1857-1858	Hervormde kerk		Sociaal cultureel centrum

KENMERKEN

Eigenaar	Gelderse Kerken Arnhem
Adres	Wolinkweg 19, Haarlo
Wijzigingen	-
Aanbouwen	
Architect	Onbekend
Bouwstijl	Invl. Neoclassicisme en neo-gotiek
Status	Rijksmonument (516436)

Oppervlakte	124 m2 (bron: BAG)
Nagelvaste (wand)kunst	Preekstoel, kabinetorgel, bankenplan
Kunstenaars	X
Inventaris	-
Terrein en-afscheiding	
Bronnen	
Link	http://reliwiki.nl/index.php/Haar-lo,_Wolinkweg_19_-_Oude_Kerk

HERVORMDE KERK ‘HET GEBOUW’ | HAARLO

Objectnummer 14

Wijk-kern	Bouwtype	Bouwjaar/ periode	Oorspr. functie	Latere functie	Huidige functie
Haarlo	zaalkerk	1928	veren.gebouw		Woonhuis

KENMERKEN

Eigenaar	Particulier
Adres	Borculoseweg 17, Haarlo
Wijzigingen	Herbestemming naar woon-werkloft 2010
Aanbouwen	Bijgebouw 2010
Architect	Onbekend, herbestemming: Ronald Olthof, LKSVDD Hengelo
Bouwstijl	Interbellum
Status	Gemeentelijk monument

Oppervlakte	143 m2 (bron: BAG)
Nagelvaste (wand)kunst	
Kunstenaars	
Inventaris	
Terrein en-afscheiding	
Bronnen	
Link	https://www.erfgoedberkelland.nl/gemeentelijke-monumenten/haarlo/borculoseweg-17-haarlo-gereformeerde-kerk-het-lokaal/pointofinterest/detail

GROTE KERK | NEEDE

Objectnummer 15

Wijk-kern	Bouwtype	Bouwjaar/ periode	Oorspr. functie	Latere functie	Huidige functie
Neede	zaalkerk	1506-1949	Protestantse kerk		Protestantse kerk

KENMERKEN

Eigenaar	Protestantse gemeente Neede Toren eigendom gemeente Berkelland
Adres	Kerkplein 1, Neede
Wijzigingen	Zaalkerk herbouwd na brand in 1948
Aanbouwen	-
Architect	G. Feenstra (1949)
Bouwstijl	Invloeden Delftse School
Status	Toren rijksmonument (30322), schip niet beschermd

Oppervlakte	567 m2 (bron: BAG)
Nagelvaste (wand)kunst	-
Kunstenaars	X
Inventaris	-
Terrein en-afscheiding	Gemetselde voetmuur aan straatzijden
Bronnen	
Link	

GEREFORMEERDE KERK | NEEDE

Objectnummer 16

Wijk-kern	Bouwtype	Bouwjaar/ periode	Oorspr. functie	Latere functie	Huidige functie
Needе	zaalkerk	1956	Gereformeerde kerk		Woongebouw (2003)

KENMERKEN

Eigenaar	Stichting Prowonen
Adres	Mr. J.R. Thorbeckestraat 2, Needе
Wijzigingen	Herbestemming tot 4 woningen
Aanbouwen	Woongebouw 2003
Architect	Buro Rotshuizen & Dekker
Bouwstijl	‘Shake Hands’-wederopbouw
Status	Niet beschermd

Oppervlakte	230 m2 (bron: BAG)
Nagelvaste (wand)kunst	-
Kunstenaars	X
Inventaris	-
Terrein en-afscheiding	
Bronnen	
Link	https://reliwiki.nl/index.php/Needе,_Meester_J.R._Thorbeckestraat_2_-_Gereformeerde_Kerk_(1956_-_2006)

H. ST. CAECILIAKERK | NEEDE

Objectnummer 17

Wijk-kern
Neede

Bouwtype
zaalkerk

Bouwjaar/ periode
1949

Oorspr. functie
Katholieke kerk

Latere functie

Huidige functie
Katholieke kerk
(tot 2026)

KENMERKEN

Eigenaar	Parochie Paulus en Ludger
Adres	Borculoseweg 43, Neede
Wijzigingen	-
Aanbouwen	Pastorie 1949
Architect	Joh. H. Sluijmer (1894-1979)
Bouwstijl	Delftse School
Status	Niet beschermd

Oppervlakte	600 m2 (bron: BAG)
Nagelvaste (wand)kunst	-
Kunstenaars	X
Inventaris	
Terrein en-afscheiding	
Bronnen	
Link	

DE HOEKSTEEN | NEEDE

Objectnummer 18

Wijk-kern	Bouwtype	Bouwjaar/ periode	Oorspr. functie	Latere functie	Huidige functie
Neede	zaalkerk	1930	Gereformeerde kerk (vrijgemaakt)		Gereformeerde kerk (vrijgemaakt)

KENMERKEN

Eigenaar	Parochie Paulus en Ludger
Adres	Meijersweg 2, Needе
Wijzigingen	-
Aanbouwen	-
Architect	-
Bouwstijl	-
Status	Niet beschermd

Oppervlakte	-
Nagelvaste (wand)kunst	Orgel
Kunstenaars	X
Inventaris	-
Terrein en-afscheiding	
Bronnen	
Link	

ANTONIUSKERK | REKKEN

Objectnummer 19

Wijk-kern	Bouwtype	Bouwjaar/ periode	Oorspr. functie	Latere functie	Huidige functie
Rekken	zaalkerk	XVIc / 1889	Hervormde kerk	-	Sociaal cultureel centrum

KENMERKEN

Eigenaar	Protestantse Gemeente Eiber-gen-Rekken Gemeente Berkelland (toren)
Adres	Lindevoort 20, Rekken
Wijzigingen	Schip herbouwd na brand in 1889
Aanbouwen	-
Architect	Witkamp (herbouw 1889)
Bouwstijl	Zaalkerk
Status	Rijksmonument (14620 toren, 509419 kerk)

Oppervlakte	310 m2 (bron: BAG)
Nagelvaste (wand)kunst	Kerkbanken, herenbanken, preekstoel, orgel
Kunstenaars	X
Inventaris	Overige roerende inventaris niet geïnventariseerd maar wel aanwezig
Terrein en-afscheiding	X
Bronnen	
Link	https://nl.wikipedia.org/wiki/Anto-niuskerk_(Rekken)

HH MARTELAREN VAN GORCUM | REKKEN

Objectnummer 20

Wijk-kern
Rekken

Bouwtype
zaalkerk

Bouwjaar/ periode
1872

Oorspr. functie
Katholieke kerk

Latere functie
-

Huidige functie
Sociaal cultureel centrum met overnachtingsmogelijkheden en andere multi-functionele ruimten

KENMERKEN

Eigenaar	Parochie Paulus en Ludger
Adres	Rekkenseweg 42, Rekken
Wijzigingen	-
Aanbouwen	1914: pastorie Rekkenseweg 40
Architect	Gerard te Riele (1833-1911) mogelijk i.s.m. Hugo Schneider
Bouwstijl	Neogotiek
Status	Gemeentelijk monument

Oppervlakte	290 m2 (bron: BAG)
Nagelvaste (wand)kunst	Kruiswegstaties, beelden, glas- in lood, kerkbanken, celbratiealtaar en zijaltaren, koperen kunstwerk achter koor
Kunstenaars	X
Inventaris	Doopvont, overige roerende inventaris niet geïnventari-seerd maar wel aanwezig
Terrein en-afscheiding	Kerkhof aan de linkerzijde
Link	https://www.erfgoedberkelland.nl/gemeentelijke-monumenten/rekken/rekkenseweg-42-rekken-rooms-katholieke-kerk-hh-martelaren-van-gorcum/pointofinterest/detail

H. ST. CAECILIAKERK | RIETMOLEN

Objectnummer 21

Wijk-kern
Rietmolen

Bouwtype
Axiaal- en centraalbouw

Bouwjaar/ periode
1933

Oorspr. functie
Katholieke kerk

Latere functie

Huidige functie
Staat te koop

KENMERKEN

Eigenaar	Parochie Paulus en Ludger
Adres	Pastoor. C.M. van Everdingen-straat 34, Rietmolen
Wijzigingen	Restauratie 2009
Aanbouwen	Pastorie 1933
Architect	Clemens Hardeman (1893-1961)
Bouwstijl	Delftse School
Status	Rijksmonument (515565)

Oppervlakte	724 m2 (bron: BAG)
Nagelvaste (wand)kunst	Tegeltableau's koor, glas-in-lood, altaar, orgel
Kunstenaars	X
Inventaris	-
Terrein en-afscheiding	
Bronnen	
Link	https://monumentenregister.cultureelerf-goed.nl/monument-en/515565

BOSKAPEL | RUURLO

Objectnummer 22

Wijk-kern
Ruurlo

Bouwtype

Bouwjaar/ periode
XIXd-1940

Oorspr. functie
school

Latere functie
kapel

Huidige functie
Woonhuis

KENMERKEN

Eigenaar	Particulier
Adres	Boskapelweg 6, Ruurlo
Wijzigingen	-
Aanbouwen	Uitbreiding woonhuis 2004
Architect	
Bouwstijl	
Status	Gemeentelijk monument

Oppervlakte	96 m2 (bron: BAG)
Nagelvaste (wand)kunst	
Kunstenaars	X
Inventaris	-
Terrein en-afscheiding	
Bronnen	
Link	https://www.erfgoedberkelland.nl/gemeentelijke-monumen-ten/ruur-lo/boskapelweg-6-ruurlo-de-bos-ka-pel/pointofinterest/detail

H. ST. WILLIBRORDUSKERK | RUURLO

Objectnummer 23

Wijk-kern
Ruurlo

Bouwtype

Bouwjaar/ periode
1869-1871

Oorspr. functie
Katholieke kerk

Latere functie

Huidige functie
Net verkocht

KENMERKEN

Eigenaar	Parochie HH Twaalf Apostelen
Adres	Groenloseweg 1-3, Ruurlo
Wijzigingen	-
Aanbouwen	Pastorie 1869-1871
Architect	Petrus Josephus Hubertus (Pierre) Cuypers (1827-1921)
Bouwstijl	Neogotiek
Status	Gemeentelijk monument

Oppervlakte	400 m2 (bron: BAG)
Nagelvaste (wand)kunst	Glas-in-lood, altaar, orgel, res-tanten polychromering
Kunstenaars	X
Inventaris	-
Terrein en-afscheiding	Aansluitende begraafplaats aan de Stationsstraat
Bronnen	
Link	https://www.erfgoedberkelland.nl/gemeentelijke-monumenten/ruurlo/groenloseweg-3-ruurlo-rooms-katholieke-kerk-h-willibrordus/pointofinterest/detail

EVANGELISATIEGEBOUW | RUURLO

Objectnummer 24

Wijk-kern
Ruurlo

Bouwtype
zaalkerk

Bouwjaar/ periode
1885

Oorspr. functie
Evangelisatiegebouw

Latere functie
Rechtzinnig Hervormde kapel

Huidige functie
Woning en atelier

KENMERKEN

Eigenaar	Particulier
Adres	Barchemseweg 12, Ruurlo
Wijzigingen	-
Aanbouwen	Woning met catechisatiekamer
Architect	Hendrik Johan Lambert Ovink (1836-1924) & Zoon
Bouwstijl	Invl. Neoromaans
Status	Gemeentelijk monument

Oppervlakte	190 m2 (bron: BAG)
Nagelvaste (wand)kunst	
Kunstenaars	X
Inventaris	Orgel
Terrein en-afscheiding	
Bronnen	
Link	https://www.erfgoedberkelland.nl/gemeentelijke-monumenten/ruurlo/barchemseweg-10-12-ruurlo-hervorm-de-kapel-met-pastorie-ruurlo/pointofin-terest/detail

DORPSKERK | RUURLO

Objectnummer 25

Wijk-kern
Ruurlo

Bouwtype
zaalkerk met 1 zijbeuk

Bouwjaar/ periode
XIVd-XVIc

Oorspr. functie
Katholieke kerk

Latere functie
Rechtzinnig Hervormde kapel

Huidige functie
Protestantse kerk

KENMERKEN

Eigenaar	Protestantse gemeente Barchem-Ruurlo
Adres	Kerkplein 1, Ruurlo
Wijzigingen	Herinrichting 2017
Aanbouwen	
Architect	
Bouwstijl	Delftse School
Status	Rijksmonument (32991)

Oppervlakte	450 m2 (bron: BAG)
Nagelvaste (wand)kunst	
Kunstenaars	
Inventaris	
Terrein en-afscheiding	
Bronnen	
Link	https://reliwiki.nl/index.php/Ruurlo,_Kerkplein_1_-_Dorpskerk